

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկան—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԸՈՒՆԶԻՆ ՀԱՐԱՐՆԵՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАНЬ“.

ԱՊՍԹԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՇՈՒՇՈՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵ-
ՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրում ենք այնպիսի ժամանակա-
շրջանում, երբ բարեգործական հաս-
տատութիւնները, որքան էլ նրանք
կապիտալիստական-բուրժուական հա-
սարակալգի ծնունդ լինեն ու նրա-
նով պայմանաւորուած, մեծ գեր ունեն
կատարելու և աչքի ընկնող գիր են
կատարում։ Սովորական ժամանակ
մենք կը հետաքրքրէինք այդ հաստա-
տութիւններով այնքան, որքան նրանք
կապ կունենային մեր հասարակական
կեանքի երևոյթների հետ, դրական
կամ բացասական ազդեցութիւն կունե-
նային այդ երևոյթների վրայ։ Բայց
այժմ, երբ ասպարէզից չբացել են ա-
ւելի խոշոր, հասարակական արժէքի տե-
սակէտից աւելի կենսական նշանակու-
թիւն ունեցող խնդիրներ, երբ մեր ամ-
բողջ հասարակական կեանքը բարե-
գործական հաստատութեան է վերած-
ւել, երբ բարեգործութիւնը դարձել է
բոլորի պահանջ՝ շտրկել պատերազմից
բղիտ մի շարք աննպաստ պայման-
ների ու հանգամանքների, չենք կարող
ստանալիք գիտողի գեր ստանձնել ու
անտարբեր աչքով նայել այդ հաստա-
տութիւններին։ Զգալով այդ հաստա-
տութիւնների ժամանակաւոր գոյու-
թեան ու բեկմանը գործունէութեան
պահանջն ու ցանկալիութիւնը՝ բուժե-
լու բոլոր պատճառած վէրքը՝ ջանք
չպէտք է խնայենք աւելի արդիւնաւոր
և նպատակայարմար դարձնելու այդ
հաստատութիւնները։

Համարձակ կարող ենք ասել, որ ոչ
մի տեղ կովկասի հայոց բարեգործա-
կան և այլ նոյն նպատակին ծառայող
ընկերութիւններն ու նրանց ճիւղերն
այնպիսի խղճալի ու ողբալի վիճակ չեն
ներկայացնում, ինչպիսին՝ Կովկասի
Բ. Ը. Շուշու ճիւղը։ Միզանչա՞ծ չենք
լինի, եթէ ասենք, որ Կ. Բ. Ը. մեր
քաղաքի ճիւղն իր հեղեղաբն է աչ-
բում։ Եւ եթէ չլինի մի գործի խթան,
եթէ մի թարմ հոսանք ուժ չտայ, ու-
րի չկանգնեցնէ նրան, հաւատացած
ենք, որ նրա յուղարկաւորութեան սգա-
հանգէն է պատճառուելու։ Յոռետե-
սական արամազրութիւնը չէ մեզ թի-
ւաղրում այս խօսքերը, այլ փաստը,
իրականութիւնը։ Պատրաստ ենք ա-
մենայն ուրախութեամբ յետ վերցնել

մեր դատաւճիռը, եթէ մէկն ու մէկը
մեզ ցոյց տայ մի շարժում այդ ընկե-
րութեան լծացած կեանքում, գոնէ
ցանկութիւն՝ իր անան համապատաս-
խան մի գործ կատարելու, գէթ ամե-
նափոքը չափով արձագանք տալու
բոլորի պահանջին, սղաղակող կարի-
քին։ Փախտականների հարցը մի կող-
մից, Ղարաբաղի գիւղերի տնտեսական
սպանալը միւս կողմից, թեմի դպրոց-
ների և կրթական աննախանձելի վի-
ճակը երրորդ կողմից կոչ են անում
Շուշու բարեգործական ընկերութեան,
յիշեցնում նրա բարոյական պարտա-
կանութիւնը։ Իսկ ինչ է անում նա
այդ կոչի հանդէպ. պատասխանում է
քար լուծեամբ, յանցաւոր անտար-
բերութեամբ։ Պահել մի գրադարան-ըն-
թերցարան, այն էլ մի կերպ, եւ այլ
տանկով և դրանով սահմանափակել իր
գործունէութիւնն ու կատարած համա-
րել իր վրայ դրած բարոյական
պարտքը, մանաւանդ այնպիսի դժբախտ
ժամանակաշրջանում, կարծում ենք
չափազանց քիչ է և աննշան մի գործ։
Ընկերութեան վարչութիւնն օր առաջ
պէտք է մտածի վերջ տալ այդ յան-
ցաւոր կացութեանը, պատուով դուրս
գալ իր ստանձնած պարտականութիւ-
նից, եթէ չի ցանկանում դատապար-
տութեան արժանանալ իրեն յաջոր-
դողների կողմից։ Ուստի է, նրա-
նից էլ կը պահանջուի։

Նորայր

ՊԷՏԻ Է ՕՐԻՆԱԿԵԼ

Ինչպէս ասեն տեղ, նոյնպէս և Շու-
շում, արդէն զգացում է կենսական
մթերքների խիստ կարիք։ Գլխաւորա-
պէս հացի և մսի։

Օգտելով ժամանակի տիրող հանգա-
մանքներից, այդ առ ու ծախսով պարա-
պրոցներ չբաւականանալով արհեստա-
կան կերպով գնելի բարձրացումով,
նոյնիսկ սանրիկական գործադու էլ են
անում՝ թխում են հաց և ծախում միս
այնքան, որքան իրենք են ցանկանում։
Ուստի չէ պատահել ժամերով կանգնել
մատակամար կամ հացթուխի խանութի
ստան, սպասել, թէ երբ այդ պարոնե-
րը կը բարեհաճեն քեզ բաժին հանել
իրենց շերտերի մանանայից։ Թող ներ-
սինձ ասել, որ այստեղ ևս սիւսպատի-

ւայի հարց կայ. մարդ կայ ժամերով
սպասում է խանութի առաջ իր հեր-
թին մսի կամ հացի. մարդ կայ գալուն
պէս անում և տուն է դառնում իս-
կոյն... առանց հերթապահութեան «օ-
րէնքին» հետեւելու։

Իսկ շատ անգամ երկար սպասելուց
ու ոտները անտեղի նեղացնելուց յի-
տոյ քեզ բաժին չի մնում և տուն ես
դառնում ձեռնունայն։

Ուստի վրայ է ծանրանում այս հար-
ցի լուծումը և ո՞վ պէտք է մտածի
այս բոլորի մասին։ Ահա մեր քաղաքա-
ցիների համար աւելի քան կարեւոր մի
հարց, որը պէտք է հերթական դարձ-
նել և խիզճ ժողովրդին ազատել դա-
նազան հացթուխների և մատակամար-
ների քահանայքներից։

Դրա կրն ու միջոցը մտածւած է
ուրիշ քաղաքներում։ Ռուսաստանի
մի շարք քաղաքներում, ինչպէս և
Բաքում և թիֆլիսում, քաղաքային
ինքնավարութիւնները կազմել են մի
յատուկ մարմին կենսամթերքային
յանձնաժողով (Продовольственная
Коммиссия), որը նպատակ ունի միջոց-
ներ որոնել և այդ միջոցներով կու-
միլի ներկայ կեանքի թանգութեան
դէմ։

Ահա մտածւած միջոցների աղբիւ-
րները։

Բազմի քաղաքային ինքնավարու-
թիւնը իր մի հերթական ժողովում ու-
րոշել է զիմել քաղաքային գումային
յատկացնելու 350.000 ռուբլի կենսական
մթերքների ճանաժամի դէմ մաքսո-
ւելու և այդ գումարով նրանք որոշել են
բանալ քաղաքում մթերքների պա-
հեստ, հացի փուռ և նպաստներ տալ
քաղաքում գոյութիւն ունեցող սպա-
ռողական ընկերութիւններին։

Իսկ թիֆլիսի ինքնավարութիւնը ու-
րոշել է զիմել քաղաքային գումային՝
կազմել մի մարմին քաղաքապետի նա-
խագահութեամբ, մասնակցութեամբ
թիֆլիսի գաւառապետի, ոստի-
կանապետի, նահանգի զինւորական
և երկաթուղիների վարչութեան
ներկայացուցիչների, թիֆլիսի գիւղա-
տնտեսական ընկերութեան և քաղա-
քային ինքնավարութեան անգամ-
ները—զիմել շրջանի բարձր վար-
չութեան և խնդրել բաց թողնել պե-
տական գանձարանից 500.000 ռուբլի
մթերքներ գնելու համար, և եթէ որե-
իցէ պատճառով մերժել այդ խնդր-
քը, այդ դէպքում զիմել քաղաքային
գումային յատկացնել 100.000 ռուբլի
ի գործադիր զրամագլուխ այդ նպա-
տակով։

Ինչ խօսք, որ ամեն տեսակ գովա-
սանքից վեր է այդ նախաձեռնութիւն-
ների նպատակը։

Շուշին էլ ենթարկւած լինելով այդ
մթերքային կրիզիսին, պէտք է հետեւի
կենդանական քաղաքների այդ նա-
խաձեռնութիւն օրինակին։

Ուրեմն Շուշու քաղաքային ինքնա-
վարութեան ուղարկութիւնն ենք հրա-
ւիրում, յանձին իր նորընտրի քաղա-
քապետի, օրինակել թիֆլիսին ու Բազ-
ւին և մթերքների էժանացման միջոց-

ների ու աղբիւրների մասին մտածել,
չթողնելով ազգայնակշիւթեան բախտի
անգութ կամքին։

Եթէ սխալ չէ, ինչպէս ասում են,
հանգուցեալ բարեբաւ թամիւրեանը
դեռ կենդանի ժամանակ մի համեստ
գումար է թողել Շուշու քաղաքին այն
պայմանով, որ այդ գումարը մնայ
անձեռնմխելի և գործադրելի միմիայն
քաղաքին սով սպասնալու դէպքում։
Ահա հասել է այն ժամանակը, որ ճիշտ
զուգադիպում է հանգուցեալի թողած
կտակի նպատակին։

Դ. Դէորգեան

ԵՐԵՎԱՆԻՔՆԵՐ

ԱԶԳԻՆ ԵՆ ԾԱՌԱՅՈՒՄ...

Զեմ կարծում, որ աւելի երջանիկ
ժողովուրդ լինի աշխարհումս, քան հայ
ազգը, որին շտապում են ամենքը ծա-
ռայելու։ Թէ աշխարհական և հոգե-
րական, թէ մեծ և փոքր, թէ հարուստ
և աղքատ...

Ծառայում են այնպէս ջիւղապետ
հպած, այնպէս անբաժան կտուցած,
որ շատ անգամ նա անկոչ փաղաք-
շանքներից ձանձրացած՝ առած կը լի-
նէր. «Ի սէր Աստուծոյ, թող, վաղ և կ
ինձնից»։ Իսկ նրանք, որ ազգին են
ծառայում, այդ սիրաբորբոք դոն-
ժուանները, շարունակում են կպչել,
օր ու գիշեր իրենց սէրն են երգում,
իրենց հաւատարմութիւնը։

«Ես քեզ չեմ թողնի. ես քեզ հետ եմ
անբաժան»...

Եւ ինչո՞ւ չծառայել։

Այնտեղ սպասում է փառք ու պատիւ,
բարձրագոյ ժողովրդականութիւն, եթէ
տանջւում ես քո անձովդ հմայելու
անուրջներով։

Այնտեղ բացւում են լայն հորիզոն-
ներ հասարակական կարիէրայի, այս
աշխարհի ու ժեղհիւրի նախասենեակները
մաշելու, եթէ միայն վիճակւած չէ քեզ
լոկ բանկային կուպոնները կտրել,
առեալ—արդիւնաբերողի հաշիւնե-
րը համարելու։

Այնտեղ կարելի է դրամներ զիղել,
փայլուն—նշուռն մետաղներ հոսեցնել
զրպանդ, երբեմն ծակ գրպանդ։

Եւ ծառայում են իրենց ազգին...

Դառնում են նրանք զանազան նա-
խագահներ զանազան կենտրոնական
ու ազգկենտրոն կոմիտեաների և ի
փառս հայ ազգի անվերջ հեռագիրներ
են թոցնում աշխարհիս չորս կողմը՝
հազար տեսակ հովովելով իրենց ա-
նունները։ Չորնդ և չիփոր դարկում,
մունետիկներ ուղարկում—«Լոկեք, հա,
եսայս եմ անում, հա, եսայն եմ անում»...

Եւ գոռոզ կուռքերը մեծամիտ Յէ-
տիշները նստում, հեծնում են հայ ազ-
գին. ինքնագոյ ժպիտներ, հրապայտ
հայեացքներ նետում գէպ ամբողջ, որ
ծափահարում, կրկնապնդում է նրանց։
Եւ որքան դառն ցուրտ համակեն
ժողովրդին, որքան շատ թշուառ-
թիւններ ու փորձանքներ կտրկտի
պէս թափւեն ազգի գլխին, նոյնքան

էլա-նի ուսումնական և նրանց փառքը, նոյնքան էլ աւելի բարձրանում նրանց անունը:

Եւ ծառայում են իրենց ազգին... դառնում են թիմական առաջնորդներ, հազարներ ժողովում յանուն դպրոցների, յանուն այս ու այն ազգային հիմնարկութիւնների, հազարաւոր եկամուտներ գանձում:

Եւ գրում են հաշիւներ... ստուցի վրայ:

Բայց գոցում են դպրոցները, քար ու քանդ լինում հիմնարկութիւնները, ուսուցիչները, ծառայողները փողոցներում հարում, մաշում:

Դառնում են վիճակային գործակալներ, որոնց արձեւում է մեծի հրամանով մարգած փղեր պատրաստել, խըրտալիլակ պատգամաւորներ մատակարարել գաւառներէն ու գիւղերէն թեմական ժողովներին:

Եւ ի տրիտուր իրենց ազգային ծառայութեան դիտեն սրանք էլ ճիշդ ու մեղրի մէջ լվլվալ:

Դառնում են երեքփոխներ, գանձապաններ գանաղան հասարակական հաստատութիւնների և ահա տես, ծառայութեան վերջին նոր տներ են կառուցում, նոր կալածքներ են ստեղծում նոյն գրպաններից հոտող սկիւներով, ուր երբեմն միայն մկներ էին խաղում:

Եւ այսպէս շարան-շարան գնում են գալիս, անվերջ, անձայր:

Իսկ հայ ազգն, այդ Յուր երանելին, համբերութեան բաժակը ձեռքին, սպասում է տակաւին լի յոյսերով, որ իրեն են ծառայում...

Հաւատում, որ իր համար են այնքան երանելի պատում, այնքան կուրծք ծեծում, այնքան դործիր ստեղծում, այնքան բառեր վիժում...

Եւ այսպէս են ազգին ծառայում...
Նիւմանդ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ-ՆԵՐԻՆ

Մենք այսօր կանգնած ենք գիւղացիութեան տնտեսական ճգնաժամի նախօրեակին: 1914 թւի յուլիս ամիսը՝ երբ համաշխարհային պատերազմի շնորհիւ գիւղացիութեան աշխատող ոյժերը ծառայութեան կանչւեցին՝ նոցա հեռանալը այնքան զգալի ազդեցութիւն չունեցաւ գիւղական հասարակութեան տնտեսական վրայ, որովհետեւ դաշտային աշխատանքների մեծ մասը վերջացել էին. մի քանի տեղ միայն կալը չէին սկսել կամ կիսատ էր մնացել. բայց այսօր բացի պահեստներից կանչւած են 1914 թ. և 1915 թ. նորակոչները, ուրեմն և աշխատող ուժերի բացակայութիւնն աւելի զգալի է դառնել, մինչդեռ մեր գաւառում դաշտային աշխատանքները նոր են սկսում և շատ տեղերում էլ հողը նոյնիսկ չեն հերկել: Ո՞վ պիտի հերկի, ցանի և հնձի, որպէսզի գիւղացու ընտանիքը կերակրւի, ահա մի դժուարին հարց, որը դրւած է բազմաթիւ դժբաղդ գիւղական ընտանիքների առաջ: Նոքա ունեն ընդարձակ վարելահողեր, մի քանի գոյգ եզներ և սերմացու, բայց աշխատող ոյժ չունեն. սերմնացանը չկայ, Սա եթէ վերադառնայ էլ ժամանակին, յամենայն դէպս անպէտք է լինելու ֆիզիքական աշխատանքի համար, որովհետեւ վերադառնալու է վերաւորւած, ուրեմն և դորձ կատարել չի կարող իսկ ընտանիքը անկարող է սպասել նրա առողջանալուն, նրան հաց է հարկաւոր:

Մեր կարծիքով այս շարքի առաջը կարելի է առնել, եթէ միայն գտնւին

շատ թէ քիչ գաղափարական մարդիկ, որոնք մտնէին մեր գիւղերը, ժողովներ կազմէին, որոնց ներկայ լինէին գիւղացիութեան ազդեցիկ անձինք և ոչոք աջակցութեամբ ցուցակազուէին այն բոլոր ընտանիքները, որոնք աշխատող ոյժերից զուրկ են, ցուցակազուէին և այն տղամարդկանց, որոնք հնարաւորութիւն ունեն օգնելու մշակելու այդ դժբաղդ ընտանիքներին հողերը, որպէսզի այս վերջինները կարողանան միւսների պէս ապրել և հետեւալ ձմեռը սովին չմատուցին: Սրանք իրենց աշխատանքի վարձը կարող էին ստանալ ընդունելով հողատիրոջ ստացած ցորենի որոշ մասը:

Այժմ մենք գիւղերում ունենք այս համակրելի գործը կատարելու, այսինքն խորհրդակցութիւնները կազմելու համար յիշեցնում ենք յոյժեր գիւղական ուսուցիչներ-թող սոքա անհն այդ մեծ բարեգործութիւնը. այդ աշխատանքը նոցանից փող կամ պատիւ չի պահանջում: Հարկաւոր է մի փոքր էլ դպրոցի պատերից դուրս գործել: Հարկաւոր է միայն ցանկութիւն, ետանդ և համբերութիւն և շատ գործ կատարած կը լինին:

Աշխատենք այս փորձն անել Շուշու գաւառում և համոզւած ենք, որ այդ գործը արագութեամբ կը պատւաստի և միւս գաւառներում: Անհրաժեշտ է, չենք զղջալ:

Ստեփան Շերմազան

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴՈՐԾԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԵՄՈՒՄ

Իւրաքանչիւր ժողովրդի առաջադիմութեան ամենախոշոր ազդակներից մէկը հանդիսանում է կրթական գործը: Նրա շուրջը տարւում է մի հսկայական կազմակերպւած աշխատանք, նրա բարդաւածման համար դրւում են միլիոններ քաղաքակիրթ ժողովրդների մէջ:

Մեր կեանքում դպրոցական գործը չի ստացել այդպիսի առաջնակարգ նշանակութիւն, թէ և գիւղացիք անգամ աղօտ կերպով գիտակցում են նրա արժէքը: Սակայն այդ աղօտ գիտակցութիւնը պիտի բաւական չէ դպրոցների գոյութեան և բարեկեցիկ դրութեան համար, մի գործի, որ պահանջում է անպայմանօրէն սխտեմատիկ աշխատանք և նիւթական ապահովութիւն:

Այսօր հայ ծխական դպրոցները Ղարաբաղի թեմում մաշում են մի անկայուն ու անապահով դրութիւն՝ թէ մէկի և թէ միւսի բացակայութեան պատճառով: Ծխական դպրոցները, մեղաւորում, չունենալով դրամագլուխ կամ անշարժ կալածքներ, որոնց տոկոսը չեն ստանում, եկամուտներով պահպանւելին, լրացնում են իրենց բոլորը աշակերտների թոշակադրամով, երբեմն ծխական տուրքերով և կամ պատահական աղբիւրներով:

Այս բոլոր միջոցները չեն կարող վստահութիւն ներշնչել դպրոցի յետագայ գոյութեանը: Եւ այդ է պատճառը, որ տարեց տարի դպրոցական կեանքը նորանոր պատկերներ է տալիս, որոնք փոփոխւում են յիշեալ պայմանների յաջող կամ անապահով դասուէրութեամբ: Այսպէս օրինակ, եթէ առատ է բերքը, գիւղացին աւելի գիւրութեամբ է տալիս իր գաւակին չնչին թոշակադրամը՝ երբեմն տարեկան մինչև իսկ 3 բուրլու չհասնող: Իսկ եթէ բնութեան արհաւիրքները իրենց ուժգնութեամբ իջել են հայ բրանաթոր գեղջուկի գլխին, ապա ուրեմն առաջին հերթին դրւած է միակ դպրոցի փակման խնդիրը. — մի հարց, որ անմիջապէս լուծւում է «շնամէլում» խմբւած գիւղի «ախախկանների» կողմից և

այնուհետեւ պարտադիր դառնում բոլորի համար...

Հարկաւոր մանուկներ արդէն փողոցներն են շարւած:

Եւ զամանալի չէ, որ միևնոյն գիւղում հայ ծխական դպրոցը տարիներ ընթացքում մի քանի անգամ փակւում և բացւում է վերստին: Իսկ եթէ պահանջում էլ է իր գոյութիւնը, ապա ուրեմն այնպիսի խզուկ պայմաններում, որ համագործ է փակման: Երբեմն մօտ 80 աշակերտ մտնում խոնաւ սենեակում 4-5 հոգով մի «նստարան» կոչւածի վրայ կուշ եկած դեռատի կեանքներն են մաշում:

Ահա և հայ ուսուցչի բնակարանը — մի շարժական միջոցով բաժանւած դասարանից, բնակարան, որի մէջ խոր ու բորդ սեղանը ճոճացող տարուբեւեայի հետ, կամ թէ յատակին ցցւած երկու փայտիկ վրայ ամրացրած տախտակը, որ ծառայում է գրասեղանի տեղ, սենեակի դարձն են կազմում: Սրանք ոչ թէ խտացրած պատկերներ են գեղարուեստագէտի համար, այլ իրականութիւնների վերցրած դառն ճամբարութիւններ, որոնք աւելի բնորոշ կերպով պատկերացնում են մեզ այն կօժիքօտը, որոնցում ապրում ու գործում է հայ ուսուցիչը:

Սրանց հետ մէկտեղ հարկաւոր չէ մոռացութեան տալ այն դպրոցները, որոնք համեմատաբար նախանձիկ վիճակ են ներկայացնում:

Բայց փաստ է այսօր, որ հիւժեղով ծխական դպրոցները նւազել են կրկնական և թեմի ամբողջ 225 գիւղերից միայն 35-41-ում քարշ են տալիս նրանք իրենց ողորմելի գոյութիւնը:

Ամբողջ Պաշտօն շրջանում անցած 1913/14 ուս. տ. մնացել են երեք դպրոցներ (Պանքէղի, Բալուշա և Սէյ-դիշէն). որոնցից 2-ի վրայ տարւայ վերջին արդէն սաւառնում էր փակման սպառնալից ուրակներ:

Թեմ. իշխանութեան կողմից ջանքեր չեն նկատւում՝ գործիւ դպրոցների շուրջը կատարած հոգացողական աշխատանքն էլ պատահական է և անկազմակերպ, որ այնքան բեղմնաւոր արդիւնք չի խոստանում յետագայում:

ԼՈՁԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Տեքստիլ արդիւնագործութեան երկրորդ կարևոր թայնը — Լոձը, շնորհիւ պատերազմի արհաւիրքների, դադարել է խաղալ այն գերը, որ նա ունէր Ռուսաստանում, և այդ պատճառով արդիւնաբերութեան շրջաններում միտք է ծագել տեղափոխել Լոձի գործարանները Ռուսաստանի ներքին նահանգները: Այժմ մի քանի քաղաք աշխատում են իրենց ծոցն առնել այդ ինքնատեսակ ժառանգութիւնը, և հետեւելով այդ օրինակին, Արդիւնովկասի երկու մեծ քաղաքը՝ Թիֆլիս և Բագու ջանկալի և շահաւէտ են գտնում այդ արդիւնագործութեան հաստատումն Անդրկովկասում և աշխատում են սպացուցել, թէ այստեղ նրա զարգացման համար կան բոլոր անհրաժեշտ պայմանները:

Կասկածից դուրս է, որ տեքստիլ արդիւնագործութեան հաստատումն Անդրկովկասում կը կազմէր մեր երկրի տնտեսական զարգացման համար այնպիսի մի մօմէնտ, որից յետոյ նա կհասնար մեր անընդհատ կերպով հարստանալով արդիւնագործական նոր ձեւերով: Արդէն նաեւ, որի մեծ մասն արտադրւում է ինչպէս հում նիւթ և որի վրայ մինչև այժմ չեն հիմնել քաղաքատեսակ մշակող արդիւնաբերութիւններ, ահազին դեր է կատարել Անդրկովկասի տնտեսական զարգացման պրօցէսում: Տեքստիլ ար-

դիւնագործութիւնն իւր գոյութեամբ իսկ ընդունակ կը լինէր փոփոխութիւն մտցնելու երկրի տնտեսական վիճակի մէջ. այսպէս, բաւական մշակումը նոր դարկ կստանար. քաղաքները, ձեռքեր հնարաւորութիւն կունենային նաեւ իրենց ոյժերը. դրամական կարողութիւններն նոր գործադրութիւն կը գտնէին և երկրի տեխնիքական զարգացումը կերթար աւելի արագ տեմպով: Բացի այդ՝ տեքստիլ արդիւնագործութիւնը, հաստատուելով Անդրկովկասում, պատճառ կը դառնար ներկաւորութեան ճիւղի և ներկերի արդիւնագործութեան առաջ գալուն, որոնցով հիմք կը դրէր շինական արդիւնագործութեան:

Ինչ վերաբերում է այն խնդրին, թէ որտեղ աւելի յարմար կը լինէր հիմնել Լոձի արդիւնաբերութիւնը — Բագու թէ Թիֆլիսում — կարող ենք ասել թէ Անդրկովկասի արդիւնագործական զարգացման շահերի տեսակետից՝ ամենից յարմար տեղը ոչ թէ Բագուն է, այլ Թիֆլիսը: Յիրաւի, վերջինս աւելի շանսեր ունի գիտական և տեխնիքական յառաջադիմութեան համար, քան Բագուն: Իսկ այս հանգամանքն ամեն մշակող արդիւնագործութեան համար խիստ թանկարժէք է: Բացի այդ՝ Թիֆլիսը մօտ է Սեւ-ծովին և այդ պատճառով անհրաժեշտ վաճառականական յարաբերութիւններն արտասանման են արդիւնագործական հիմնարկութիւնների հետ աւելի հեշտ կը լինի նրա համար: Կեանքի պայմանները Թիֆլիսում աւելի դիւրին են, քան Բագում և զանազան կարգի աշխատատեղերի համար աւելի դիւրութիւն կը լինի հաստատուել այդ քաղաքում և գործադրել իրենց ոյժերը: Թիֆլիսի քաղաքային ինքնապարտութիւնն աւելի դիւրաշարժ, աւելի ապօրէ է և մեծաթիւ բանւորական ոյժերի բնակարանային և այլ կենսական յարմարութիւնների մասին մտածելու և համապատասխան ձեռնարկութիւններ անելու աւելի մեծ կարողութիւն ունի, քան Բագու: Ինքնավարութիւնը իսկ կենսական պայմանների դիւրութիւնն արդիւնագործական նորմալ աշխատանքի համար կարևոր արժէք ունի:

Z.

(Կը շարունակւի):

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑ

Դերմանական շովինիզմը, որ բոլորքւած ամեն ինչ ուզում էր աշխարհում իրեն հպատակեցնել, կամաց կամաց սթափւում է իւր արեքցութիւնից և զգաստութեան նշաններ է սկսել ցոյց տալ: Ինքնին պահպանողական «Tag» օրաթերթը, որ մի ժամանակ ամենից շատ էր գոռում-գոչում ուղմական ողկորութեամբ, այսօր դառն խոստովանութեան աղօթքն է արտասանում, քաղաք մեղաւորի պէս մի առ մի յիշում է կատարած յանցանքներն ու սխալները: Մենք սխալեցինք մեր բոլոր հաշիւներում: Մենք սպասում էինք, որ ամբողջ Հնդկաստանը կապրտաւրէի որպէս մի մարդ Եւրոպայում արձագանք տուող թնդանօթների առաջին որոտից, մինչդեռ հնդկները հազարներով և տասնեակ հազարներով մարտնչում են անդլիացիների հետ կողդ-կողքի կանգնած մեր դէմ: Մենք սպասում էինք, թէ բրիտանական կայսրութիւնը կը տապալուի, կը քանդուի, սակայն բրիտանական բոլոր զաւորները սերտ օգակով կանգնեցին մինչև օրս չտեսնւած միաբանութեամբ իրենց մայր երկրի շուրջը: Մենք յուսում էինք, թէ Հարաւային

Աֆրիկայում կը բռնկի յաղթական ապստամբութիւն, բայց այդ ապստամբութիւնն ի դերն ելաւ: Մենք յոյսներս դրել էինք Իրլանդիայի ներքին խռովութիւններէ վրայ, իսկ Իրլանդիան այսօր ուղարկուած է մեր դէմ իւր ամենալաւ կողող ոյժերը: Հաւատում էինք, թէ Անգլիայի «խաղաղութեան կռուակցութիւնը» ամենահզօրն է, բայց այդ կռուակցութիւնն անհետ չբացաւ ընդհանուր այն ոգևորութեան մէջ, որ առաջ բերեց Անգլիայում Գերմանիայի դէմ մղած պատերազմը: Մենք ենթադրում էինք, որ Անգլիան այսպեսուեւում է, որեւէ և անընդունակ կը լինի լուրջ կռիւ մղելու մեր դէմ, իսկ ահա նա այժմ մեր ամենալուրջ թշնամին է:

Նոյնը կարելի է ասել և Յունաստանի և Ռուսաստանի վերաբերմամբ: Մենք այն կարծիքի էինք, թէ Յունաստանը բարոյապէս ընկած է, թէ նա կորցրել է ազգային համերաշխութեան զգացմունքը, իսկ այժմ պէտք է խոստովանենք, որ Ֆրանսիացիները—մեր սարսափելի թշնամիներն են: Մենք համոզւած էինք, որ Ռուսաստանը ոչ մի բանի ընդունակ չէ, մենք ենթադրում էինք, որ նա իբր մեծ զինուորական պետութիւն կը սնանկանայ շուտով: Սակայն Ռուսաստանը շատ արագ և յաջող ժողովեց իւր միլիոնները զինուորներին: Նրա ժողովուրդը լցւած է ոգևորութեամբ և հակայական ուժով:

Նրանք, ովքեր մեղաւոր են այս մոլորութիւններ, այս սխալ հաշիւներ, դէպի մեր հարկանները տաժած արհամարհանքի մէջ խիստ ծանր պատասխանատուութիւն են բեռնել իրենց ուսերի վրայ:

Ժուլ Բեն, թէ մենք կգրադենք մեր տօնով, կսկսենք ուրախանալ, ուսել-խմել, կամ քնել և կարելի կը լինի մեզ յանկարծակիի բերել: Շատ անհանգիստ անցաւ մանաւանդ այն տեղերում, ուր տաճիկ զօրքի հետ կային նաև քրդեր: Իսկ այն տեղերում, ուր միայն տաճիկական կանոնաւոր զօրքն էր, ոչ միայն խաղաղ անցաւ, այլ նոյն իսկ կիրակի առաւօտեան նրանք շնորհաւորում էին մեզ քարձրածայն աղաղակելով: «պասկայ, եսխիլ ուրուս, եսխիլ պասկայ»:

Համեմատաբար աւելի երջանիկ անցկացրին գատիկը գիւղերում գտնուող զինուորները: Հայկական գիւղերում տրամադրութիւնը տօնական էր.—հայ գիւղացիներն էլ էին հանգիստ գատիկին: Հայ գիւղի կիսաքանդ ու կիսով չափ կործպուած կիկղիցու գանգերը զօրանջում էին՝ հրաւիրելով ծխակահներին աղօթելու: Հայերի հետ եկեղեցի էին շտապում և ուսն զինուորները:

Մի քանի գիւղերում սրածութիւնից ազատ մնացած մի քանի տասնեակ հայեր, որքացած ու դժբախտ, մերկ ու քաղցած, աղօթում էին եկեղեցու աւերակների վրայ: Բայց ի՞նչ թէ աղօթում, այլ հեկեկում էին: Զինուորների վրայ շատ ծանր տպաւորութիւն թողեց գատիկի հանդիպումը հայկական գիւղերում: Գիւղերից մէկում զինուորները հրաւիրեցին իրենց մօտ կենդանի մնացած հայերին—քսան հոգի տղամարդ, կին ու երեխայ, որոնք թաթախման հաց ու ձու էլ չունէին: Զինուորները կերակրեցին նրանց, սաքացրին, տեցին կուլիչ, ձու և վիտինա: Բաժանեցին, ինչ որ ունէին...

ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ՊԵՏԵՐԱԶՄԸ

Տաճկա-Հայաստանում սկսւած հայկական ջարդերի տաթիով Հայ Գրողների Ընկերութիւնը մի ընդհանուր կոչով դիմում է անուամբ ընտրուած արդիւնի ակադեմիաներին, գրական ընկերութիւններին, մեծ թերթերին ու նշանաւոր գրողներին, որ նրանք բարձրացնեն իրենց ձայնը հայ ժողովրդի պաշտպանութեան համար:

«Նպաստամատոյցի» վարչութիւնը որոշեց յատկացնել Ընկերութեան միջոցներից 3000 ր.՝ հայրենիք վերադարձող պարսկահայ-փախստականներին քայքայած տնտեսութիւնը վերականգնելու գործին, ծանօթանալով նախապէս ներսէս հպիսկոպոսի միջոցով իրերի դուրսեան հետ:

Իզդիբում գաղթականներ շատ քիչ են մնացել: Եղածներն էլ Բայազետի մօտակայ գիւղերիցն են, որոնց մեծամասնութիւնը կանայք և երեխաներն են կազմում: Տղամարդկանց արտագաղթը դէպի Ալաշկերտի շրջանը՝ յաջողութիւն է գտնում այստեղ: Երկիր վերադառնալու համար, ամեն օր տրուում է 50—60 անցագիր միմիայն տղամարդ գաղթականներին, իրենց կիսաւեր հողերում վար ու ցանքները կանոնաւորելու համար:

Փախստականների քայքայւած տնտեսութիւնների վերականգնմանը նպաստող կոմիտէի լիզազօր մասնագէտ Ա. Թադէոսեանը Իզդիբից կոմիտէի անունով ուղարկել է հետեւեալ հեռագիրը. «Փախստականների վերադարձը շարունակուում է: Անհրաժեշտ է անյաւաճակի օգնութիւն: Փոխադրեցէք 10,000 ոտը, լծկաններ և գործիքներ զննելու համար: Գնում եմ Ալաշկերտ զեկավարելու գիւղատնտեսական օգնութիւն հասցնելու գործը: Դրութեան մասին կը հաղորդեմ»:

Նոյն կոմիտէն իր հրահանգիչ Ս. Տիրատուրեանից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Սկսած են Արծափի,

Բորունի և Մոսուլի դաշտային աշխատանքները: Գնում եմ Դիաղին»:

Համառուական քաղաքների միութեան կովկասեան բաժանմունքի բիւրօն որոշել է յատկացնել յօդուտ Գիւղատնտեսական ընկ. մէջ կազմւած պատերազմից ֆաւաւածների քայքայւած տնտեսութիւնների վերականգնմանը նպաստող կոմիտէին 6,000 ր.:

«Նպաստամատոյցի» վերջին վարչական է. ժողով որոշեց համաձայնութեան գալ Հայ Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկ. հետ փախստականներին երկրագործական գործիքներ հայթայթելու վերաբերմամբ:

«Նպաստամատոյցի» վարչութիւնը որոշել է կազմակերպել «փախստականների օր» Բաբուս յօդուտ գաղթական-փախստականների, ապրիլի 30-ին Համբարձման օրը, վաճառելով հրեան համաձայնութեան էմբլէման, և գործի կազմակերպութիւնը որոշեց խնդրել պ. Բր. Վէրմիլեանին վերցնել իր վրայ:

Մոսկւայի հայերը յօդուտ կովկասեան զօրքի նւերի են 15 արկղ գանազան իրեր, որը համառուական քաղաքների միութեան կովկասեան բաժանմունքի պահեստին յանձնեց տիկ. Բերբերեանի միջոցով:

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՁԸ

Ապրիլի 5-ին Մոսկւայի Պրէօր-րաժնեակի շուկայում կենսամթերքներ վաճառողների արհեստական կերպով գները բարձրացնելու պատճառով, ամբօր գայրսնում է և յարձակելով մըստովաճառ ու հացավաճառ խանութներ իր վրայ քարուքանդ է անում սրանց:

Պետրօգրադում Սմօլնիսկի գիւղ տանող Պրօսպեկտի վրայ կանանց ահապին ամբօր յարձակումն է գործում մասգործների խանութների վրայ ու սեւերմունքի ենթարկում, որովհետեւ մասվաճառները մսի ֆունտի համար պահանջելու են եղել 38 կոպ. ոստիկանութիւնը կալանաւորել է մօտ 40 հոգի կանայք ու տղամարդիկ, որոնցից շատերն արդէն ազատ են թողնւած:

Աղղամից գրում են «Իկրա» օրաթերթին. «Թանգութիւնն այստեղ վերջին ժամանակ հակայական չափեր է ընդունում, մանաւանդ խիստ բարձրացել են կենսամթերքների գները: Մինչև անցեալ մարտի կէսը ցորենը ծախւում էր փութը 1 ր. 20 կոպ., իսկ վերջին օրերը գինը բարձրացել է մինչև 2 րուրի:

ՏՆՏԵՍԿԱՆ ԿԵՆԵՔ

Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը ձեռնարկել է մի շարք միջոցներ վարկացնելու կօօպերատիւ հիմքերի վրայ մետաքսագործական արդիւնաբերութիւնն երեանեան հա-հանգում:

Լօձի արդիւնագործական շրջանի գործարանների կովկաս տեղափոխելու հարցով զբաղող յատուկ խորհրդակցութիւնը որոշել է զիմել կովկասի վաճառականութեան ներկայացուցիչներին և խնդրել, որպէսզի սրանք ամեն ջանք գործադրեն ընդհանրացնելու գործարանական արդիւնաբերութեան կովկաս տեղափոխելու և այստեղ հաստատելու գաղափարը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒՂԻ

Այսօր նշանակւած է «Շուշու փոխադարձ վարկի ընկերութեան»

(Об-во Взаимн. Кредита) հերթական ընդհանուր ժողովը, որը պիտի զբաղւի ընթացիկ հաշիւառութեան քննութեամբ և վերաստուգիչ մասնաժողովի ընտրութեամբ: Այս ժողովը իբրեւ երկրորդ՝ օրինական է համարւելու, որքան էլ անդամներ ներկայ լինեն:

Շուշու քաղաքագլուխ պ. Գ. Մելիք-Շահնազարեանը յայտնի է կացուցել քաղաքային ուղարկւոյն, որ իւր ստացած տեղեկութիւնների համաձայն քաղաքային վերաստուգիչ մասնաժողովը քննելով Ուպրավայի գանձարկը՝ գտել է նրան անկարգ դրութեան մէջ, ուստի անկարող է եղել ճշտիւ ստուգելու գանձարկի առ ձեռն դուժարները:

Քաղաքային ճարտարապետ պ. Բաղդասարեանը զեկուցել է ուղարկւոյն, թէ անրաժեշտ է քարել այն փողոցի մասը, որ գտնւում է Ամբրուսովների տան առաջ, ուր ներկայումս դետեղւած են 533-րորդ Պենզեան հետեակ դրութիւնայի զինուորները:

Քաղաքային դումայի ձայնաւոր պ. Տէր-Ղազարեանը քաղաքային գանձակալ Ղամբարովի ուշադրութիւնն է դարձրել այն հանգամանքի վրայ, որ գանազան անձերից ստացած գումարները քաղաքի շուկայում և փողոցներում վարձած վաճառատեղերի համար շատ չնչին են:

Քաղաքային ուպրավայի անդամ ֆ. Բերութովը զեկուցել է ուպրավային, որ քաղաքային դումայի նշանակւած հարկերը ֆուրգօնչիկներից չեն ստացւում քաղաքային գանձարկում, ուստի կուտակւել է անապին պարտք այդ կառապանների վրայ:

Շուշու պ. քաղաքագլուխը յայտնել է ուպրավային, թէ, ինչպէս ինքը տեղեկացել է, քաղաքային գործակալները (կօմիսները) գանազան վճարութիւնից ժողոված գումարները քաղաքի գանձարկը մուծելիս ինքնակամ վերցնում են այդ գումարներից՝ ի հաշիւ իրենց ստանալիք ոռձկի և ապա մնացորդը յանձնում քաղաքային գանձարկին, նոյնպէս և այդ մուծելիք գումարներից ինքնակամ տալիս են միւս ծառայակիցներին ի հաշիւ նրանց ոռձկների:

Քաղաքագլուխ պ. Մելիք-Շահնազարեանը յայտնել է քաղաքային ուպրավային, որ ինքը նպատակադարձար է գտնում ու անհրաժեշտ նշանակել խնդրատուների և տեղեկութիւններ ցանկացողների համար յատուկ ժամիր:

Շուշու «Եղբայրական Օգնութեան կոմիտէն» ստացել է՝ Քերտ օրւղի հասարակութիւնից 7 ր. 90 կ., պ. Միքայէլ Բարխուդարեանից յունաւոր և փետրուար ամիսների վճար 3 ր., պ. Գարբէլ Ղուլիքեանից 2 ր. 90 կ., Միւրիչէն գիւղի հասարակութիւնից 15 ր., կաղարձի գիւղի հասարակութիւնից 20 ր., Պառաւաթումբ գիւղի հասարակութիւնից 5 ր., ընդամենն 53 ր. 90 կոպ.:

Ապրիլի 9-ի նիստում քաղաքային դումայի ֆինանսական մասնաժողովը հացի և ալիւրի խնդրի շուրջը ծագած երկար, թեր ու դէմ վիճարանութիւններից յետոյ մշակել է հետեւեալ սակագինը. առաջին տեսակի հացը — 6 կոպ. երկրորդ տեսակի — 5½ կ. պրոպ հացի առաջին տեսակը (ուստատ. ալիւրից) — 6 կոպ., իսկ երկրորդ (տեղակ. ալիւրից) — տեսակը — 5 կոպ.:

ԿՈՎԿԱՍ

Փախստականներին օգնող քաղաքային յանձնաժողովի նախագահ Հ. Առաքելեանը ներկայացրել է Քաղաքային Կենտրոնական Կօմիտէին մի մասնաժողովի զեկուցումն յանձնաժողովի գործունէութեան մասին և, հաղորդե-

լով որոշ տեղեկություններ, առաջարկել է հիմնել մի հիւանդանոց 25 մահճակալով փախստական հիւանդների համար, յատկացնելով մօտ 6000 ռ., իսկ փախստականների պահպանութեան համար—որոնց թիւը մօտ 6000 է— յատկացնել 3 ամսւայ ընթացքում 20,000 ռ., ընդամենը 26—30,000 ռ.: Քաղաքային հիւանդանոցի կօմիտէտը որոշել է բանալ հիւանդանոց առայժմ 15 մահճակալով, և յատկացրել է այդ նպատակով 3000 ռ., իսկ մնացած գումարի մասին նա դիմելու է կովկասեան Գլխավոր կօմիտէին և խնդրելու տալ իրան խնդրած գումարը:

Բազում գտնուող պարսկաստանցի վաճառականները մի խնդրք են տալի քաղաքապետին, որի մէջ գանգատուում են շաքարավաճառների արհեստական կերպով Պարսկաստան ներմուծող շաքարի դիմին աւելացնելով վրայ: Նրանց ասելով Պարսկաստանի ներմուծող շաքարը պիտի աւելի աժան վաճառել, որովհետեւ Պարսկաստան անցկացնելուց յետոյ կտաւաճառութիւնը գործարանատէրերին ամեն մի փութ շաքարի համար վերադարձնում է 2%, մինչդեռ ներկայումս քաղաքում շաքարի փութը վաճառուում է 6 ռ. 40 կ., իսկ Պարսկաստանի համար — 7 ռ. 20 կ.: Ճիշտ է, թիւրքերը թաւրիղը գրաւելուց յետոյ ուստաց կառավարութիւնը արգելք դրեց Պարսկաստան արտահանող ապրանքների վրայ, բայց յետոյ այդ արգելքը մասնակի կերպով վերացրեց: Վերջում նրանք խնդրում են քաղաքապետին՝ միջոցներ ձեռք առնել այդ արհեստական թանգութեան դէմ: Քաղաքապետը այդ առթիւ դիմել է քաղաքապետին, խնդրելով միջոցներ ձեռք առնել այդ թանգութեան դէմ:

Կովկասի գլխավորական շրջանային գլխավոր պետ Վոլսկիի կարգադրութեամբ «Кав. Сл.» թերթի խմբագիրը ենթարկւել է 200 ռ. տուգանքի թերթի №72-ի մէջ տպւած առաջնորդողի համար:

Այլքսանդրապոլում հրատարակւող «Գաւառի ջայն» օրաթերթի խմբագիր Յովսէփ Միրզոյեանը հիւանդացի է բժաւոր տիֆով և այժմ գտնւում է թիֆլիսի Արամեանցի հիւանդանոցում:

Այս օրերս թիֆլիսում կը վերադառնա զաղաքացի Պաւլ Զախաւսկի և «Голосъ Кавказа» թերթերի հրատարակութիւնը:

Կովկասի քաղաքների միութեան լիազօր Ա. Պատրիսեանը ներկայացաւ փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Ն. Լ. Պետրոսովին, խօսելու այն մասին, որ մտադրութիւն կայ թիֆլիսում գումարել կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների համագումար՝ ընդհանուր միջոցներ մշակելու անհրաժեշտ միջոցների թանգութեան դէմ կռիւում համար: Հօփմէյստէր Ն. Լ. Պետրոսովը խիստ համակրութեամբ է վերաբերել համագումարի գաղափարին: Բժշկական վերջին տեղեկութիւնների համաձայն թիֆլիսում մինչև մարտի 1-ը եղել են բժաւոր տիֆի 382 դէպքեր, որոնցից 46-ը մահացու հետեւանքներ են ունեցել, որ կազմում է վարակւած հիւանդների 11,8%:

Պ Ա Տ Ե Ր Ե Զ Մ

ՀՆՈՒՄԻՐՆԵՐ

ԳԵՐԵԳՈՐԵՆԶՈՐԵՆԶՐԱՆԵՆՏԵՐԻ ԲՆԵՆԿՈՐԸ
8 ապրիլի: Արևմտեան Գալի-
ցիայում Գորլիցի մօտ գիշերը լոյս

7 ապրիլի մենք յետ քշեցինք աւա-
տորիացիների գրոհը: Վարպատ-
ներում ապրիլի 6-ին թշնամին ա-
պարդին կերպով յարձակման էր
ենթարկում մեր դիրքերը, որոնք
գտնւում էին վերին Օրլօնիկի շր-
ջանում Պոլենի մօտ և Օրօշ-Պա-
տակից դէպի հիւսիս: Առանձին
յամառութեամբ էր աչքի ընկնում
թշնամու յարձակումը դէպի մեր
վերջրած բարձունքը Պոլինի մօտ:
Թշնամու կորուստները շատ մեծ
էին: Ցուցակագրւած է գերիների
առաջին խումբը 500 մարդուց:
Մեր ճակատի միւս մասերում ա-
ռանց փոփոխութեան է: Գերմա-
նական աէրօպլանների խմբակը
ապրիլի 7-ին գցեց Բէլոստօկում
մօտ հարիւր ուսու. քաղաքի հա-
սարակութեան մէջ կան սպան-
ւածներ և վիրաւորւածներ. առան-
ձին վնասումներ չկան: Գիշերը
ապրիլի 7-ին Յեխանով քաղաքը
ուժեղորէնց ցեպելինով, որի ուս-
մբերը ոչ մի վնաս չհասցրին: Մեր
Իլեա Մուրօմեցիները յաջողկեալով
ուժեղորէնցին Սոլդատու կայարանը:

Պետրօգրադ. ապրիլի 6-ին Կար-
պատներում Օլին գիւղի մօտ վեր-
ցրած գերիները, համարեալ բոլորն
էլ հարբած էին, երեւի վերջին ժա-
մանակը աւատորիացիները շատա-
ցրել էին արբեցնող խմիչքների տալը
գլխուրների յարձակումից առաջ,
որ առաջ քիչ չափերով էր նկատ-
ւում մեր կողմից: Ապրիլի 6-ին
Օրօշից գետի շրջանում գերմանա-
ցիները արձակում էին բացառա-
պէս պայթող գնդակներով:

Սօլուն. ապրիլի 8-ին. լրագրների
տեղեկութեամբ ստացւած Լեմնօ-
սից ապրիլի 7-ին, Մուղրօնէ նա-
ւահանգստի մօտ նկատուում էին
դաշնակցական ուժերի մեծ շար-
ժում: Երէկ եկան և նոյն ժամին
դուրս եկան 110 տրանսպորտ գոր-
քերով:

Չերբակաւած է գերմանական
լրտես:

Միտիլինայից հաղորդում են. 7
ապրիլի դաշնակցական նաւատոր-
միղը ուժեղորէնց թիւրքերի բանա-
կատեղին նեղուցների մուտքի մօտ:
Չերբակաւած են 4 կասկածելի
գերմանացիներ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„P. C.“-ին հեռագրում են Կօպէնհա-
գէնից. պառակտումն Աւստրիայի ու
Իտալիայի միջև անխուսափելի է: Վի-
էննայում մեծ իրարանցում է: Իտալա-
կան հիւպատոսարանները պատրաստու-
թիւններ են տեսնում հայրենիք ծա-
նադարձելու: Ասում են, թէ Իտալա-
կան զինուորն ընդհատել է իւր բա-
նակցութիւններն աւստրիական ար-
տաքին գործերի մինիստր Բուրիանի
հետ: Իտալական զինուորական գործա-
կալը հեռացել է:

Օղեսասյում տեղեկութիւններ են
ստացւած Կ. Պոլսից, որ օրէջօր սպառ-
ւում է յարաբերութիւնների խզումն
Իտալիայի հետ: Իտալական զինուորը
խորհուրդ է տալիս իւր հայրենակից-
ներին պատրաստ լինել հեռանալու:

Համար: Դեսպանութեան արխիւն ար-
դէն դուրս է տարւած:

Եռապետեան միութիւնը Բօլգա-
րիային մի յայտագիր է ներկայացրել,
որով նրան զգուշացնում է չեզօքու-
թեան խախտումից:

Պատերազմի ընթացքում ուս-
ներն աւելի քան 700 բժիշկ են գերի
վերցրել, որոնցից 600-ը աւստրիական
բժիշկներ են, իսկ 100 — գերմանական:
Որովհետեւ գերիներին անհրաժեշտ է
բժշկական օգնութիւն հասցնել, վճուած
է գերի բժիշկներին համաձայն միջ-
ազգային պայմանագրերի — ուղարկել
գերիների բնակատեղիները (գլխաւո-
րապէս Սիբիր): Ամեն 1,500 գերու-
մի բժիշկ պէտք է լինի:

Ամսոյս վերջին դաշնակիցները
յոյս ունեն կհնդրանան թուրք ան-
հրաժեշտ գորքերը, որպէսզի միացաւ
ոյժերով յարձակումն գործեն Դարդա-
նէլի մարտկոցների վրայ: Չօրքերը
բաղկանալու են անդիլական 6 և ֆրան-
սիական 5 դիվիզիաներից:

„Ран. У.“ հաղորդում է, թէ Կ. Պոլ-
սում վերստին սկսել է գերմանացի-
ների փախուստը. այս հանգամանքը
ժառայում է իրեն ապացոյց, որ վեր-
ջերս կրկին նւագի է մայրաքաղաքն
իրենց ձեռքում պահելու յոյսը:
Թիւրք գորքերի մէջ նկատուում է ապ-
մամթերքի մեծ պակաս. մի քանի գն-
դեր, որոնք նշանակւած էին Դարդա-
նէլ ուղարկելու համար, այդ պատճա-
ռով ստիպւած են մնալ Կ. Պոլսում:

Աթէնքից հաղորդած տեղեկու-
թիւնների համաձայն, հունգարական
կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտ-
նել է Վիէննայում աւստրիական կա-
ռավարութեանը, որ եթէ ուստ գորքե-
րը ներս խուժեն Հունգարիա, ինքը
ստիպւած պիտի լինի անջատ հաշտու-
թիւն կայացնելու:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրք տէք «Փայակ»-ի միջոցով
յայտնել շնորհակալութիւն ուսուցիչ պ.
Գր. Տէր-Աւետիքեանին, Ազուլիաց Ս.
Աստուածածին եկեղ. ծխ. դպրոցին տան
կտոր գիրք նւիրելու համար:
Ի դէպ, սրանով խնդրում եմ նոյն

ՀԱՐՈՒՆԱԿԻՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մ Ճ Ե Կ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ՆԵՐԿԱՅ 1915 Թ. ՀԱՄԵՐ

(22-րդ տարի)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԻՆ Է՛ տարեկան—10 ռուբ. 6 ամիսը—6 ռուբ. 3 ամիսը—3 ռ.
«ՄՇԱԿ» տարեկան բաժանորդները, որոնք 1915 թ. ըն-
թացքում լրիւ վճարած կունենան 10 ռ. բաժանորդագրւածը,
կը ստանան որպէս պրէմիա հետեւալ նոր լոյս տեսնելիք գրքերը. 1) «Ճանը-
վածք»—մեծ վէպ Շաշիարի հայկ. յեղափոխ. կեանքից, 2) «Հայկական հար-
ցը»—լուսարանւած գովումներով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакция „МШАКЪ“ Արտասահմանից՝ ТИФЛИС,
Rédaction du journal „MSCHAK“.

3—2

ԲԱՅՈՒՆԸ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1915 ԹՈՒԻ ՀԱՄԵՐ

„ԱՐԵԳ“

ԳՐԱԿԱՆ, ՀՍՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Բաժանորդագրին տարեկան 7 ռ. է՝ 6 ամիսը—4 ռ. 3 ամիսը 2 ռ. 50 կ. Ամսական 1 ռ.
ԵՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2Ի ՀՆԳՈՒՆԻՈՒՄ

ԿԱՐԵՆԻ Է ՎՃԱՐԵԼ ՆԱԵՒ ՄԱՍ-ՄԱՍ

Շաքար մի անգամ լոյս է տեսնում գրական-պատմական պատկեր. յաւելուած:
Մեր հասցէն՝ Баку, Ред. газ. „АРЕГЪ“, Маринская, д. Адамова, Արտասա-
հմանից՝ Баку, Rédaction „AREG“.

3—2